



# עיונים לפרשת יתרו עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה



## תורה מן השמים

הרב שאולי גרינפלד

"המינים הם אשר נתקלקלו להם האמונות ביסודי התורה, ובכללם האומר אין תורה מן השמים, וכבר ביארו שאין הפרש בין מי שיכחיש התורה בכללה, או יכחיש פסוק אחד, ויאמר משה מפי עצמו אמרו".

דברים אלו מקורם בברייתא בסנהדרין<sup>5</sup>:

"כי דבר ה' בזה<sup>6</sup> זה האמר אין תורה מן השמים. ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה' בזה".

## טוב לכל

מדוע כל כך נצרך שהתורה תבוא מהשמים, ולא תהיה במקורה מחכמת האדם?

מין הראי"ה קוק זצ"ל, עמד על תשובה אחת, בספרו אורות הקדוש<sup>7</sup>. מין הרב מסביר, שהיסוד של המוסר צריך להיות שיהיה קיים מוסר שטוב לכולם. אנחנו רגילים לפגוש תפיסות מוסריות של כל מיני חברות ומכל מיני תקופות. אלו ערכים מוסריים שהתאימו להם ולזמנם, שהרי זהו הטבע האנושי, להתאים את התפיסה המוסרית למה שמתאים לו. המקור למוסר אמיתי, למוסר שבאמת טוב לכל, יכול להיות רק על ידי תורה מן השמים:

"המקור העצמי של המוסר מוכרח להיות מונח ביסוד מה שהוא טוב לכל במובן היותר רחב, דהיינו טוב לכל המצוי<sup>8</sup>. ומוכרח על פי זה להיות מציאות למהלך מעשי ומחשבתי כזה שתולדותיו מביאות את הטוב לכל

## היסוד השמיני

נאמר בפרשה<sup>1</sup>: ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל, אתם ראיתם כי מן השמים דיברתי עמכם".

ה' מדבר אל משה מן ההר. ציווי התורה אינם פרי הגות רוחו הרחבה של משה רבינו, אלא התורה כולה היא מפי ה'.

הרמב"ם בפירוש המשניות בהקדמה לפרק חלק, מונה את עיקרי האמונה. וכך כתב ביסוד השמיני:

"היסוד השמיני הוא תורה מן השמים, והוא שנאמין שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה אלינו כולה מאת ה' הגעה שקורין אותה על דרך ההשאלה 'דיבור'".

מקור לדברי הרמב"ם נמצא במשנה בסנהדרין<sup>2</sup>:

"ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס".

ובלכות תשובה כתב הרמב"ם<sup>3</sup>:

"אלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים והאפיקורוסין".

באחת מאיגרותיו<sup>4</sup> הסביר הרמב"ם שאותם שאינם מאמינים בתורה מן השמים, נכללים באותם שקראו אותם חז"ל 'מינים':

1	שמות כ, י"ט.	5	צ"ט.
2	צ.	6	במדבר ט"ו, ל"א.
3	ג, ו.	7	חלק ג' עמ' ו'. בפרק הנקרא: התגלות המוסר הכללי.
4	אגרות הרמב"ם מהדורת הרב יצחק שילת עמ' תר"י- תר"א.	8	לכל מי שנמצא.

במובנו היותר נרחב.

הרב יעקב אריאל נותן לדבריו דוגמא, מהדיבר שנראה כפשוט והמוסכם ביותר על כל בן אנוש בעל רמה תרבותית בסיסית: "לא תרצח"<sup>11</sup>:

"ניקח למשל את הצו 'לא תרצח', המוסכם עקרונית על כל בן תרבות. אולם, גבולותיו ויישומו של הצו אינם ברורים דיים. המתת חסד והפלת עוברים ללא צורך, מחד גיסא, וסלחנות יתר לפושעים נתעבים ולאויבים מסוכנים, מאידך גיסא, מוכיחים לנו שוב ושוב עד כמה יש הכרח בהנחיות ברורות ומוגדרות באשר לפירושו המעשי של צו זה".

ברור לכולם שאסור לרצוח. זהו פשע מתועב ביותר. אבל גם כאן נתקשה למצוא הסכמות: כיצד צריך להיות יחסנו למציאות שבה נשים מבקשות להפיל את עוברן? האם מותר לנתק חולה סופני ממכונת ההנשמה? מהי מדת הזהירות הנדרשת בעת שמתקבלת החלטה לחסל מחבל אשר עסוק בניסיונות להוציא לפועל פיגועים רצחניים?

שאלות אלו מעסיקות את המרחב הציבורי, והאנשים ההוגים מנסים להציע להם עקרונות מנחים. האמונה בתורה מן השמים, משאירה את ההכרעה בשאלות כבודות משקל אלו, להנחיה האלוקית, שהוא החותך חיים לכל חי, והוא המנחה אותנו באלו מקרים אסור ליטול חיים, ובאלו מקרים צריך ליטול חיים.

העניין של תורה מן השמים, משמעותו שהתורה נמצאת מעל שיקול הדעת האנושי, שמשועבד למערכות של אילוצים ואינטרסים, ולדפוסי חשיבה שאינם מקוריים. תורה שמקורה בדעת עליון, תורה של צדק מוסרי אמיתי לכל.

השאלה היא רק איך יתגלה לאדם המוגבל הטוב לכל המצוי שהוא כל כך נעלם ממנו? ועל זה התשובה מוכרחת לבוא: שבעולם תמצא נקודה מאירה שמפי הגבורה ישמע בה תורה ומצות. **והתורה מן השמים צריכה להיות מכוונה לטובת הכל מראשית עד אחרית.**

וכל סדרי המוסר שהם נערכים בכל השדרות לפי כל המצבים השונים של כל היצורים, של כל היחידים וכל הקיבוצים<sup>9</sup> - הנם באמת שלבים שיעלה על ידם העולם למדה זו של הקשבת קול ד' שיגלה לו מזיו האורה של נקודת עולמים זו את היסוד המוסרי בכל מילואו- איך לעשות טוב עם הכל בכל מעשיו ובכל דרכיו".

המוסר האנושי הקטן והמצומצם, נועד להיות סולם, שעל ידו יעלו אל המוסר השלם של התורה.

### האמת המוסרית

הרב יעקב אריאל, בספרו מאהלי תורה<sup>10</sup>, המשיך ועמד על הצורך דוקא בתורה מן השמים, כדי לבסס מוסר אמיתי בעולם:

"הדבר נחוץ בעיקר בתחום הערכי. אין האדם מסוגל להגיע בשכלו בלבד להכרת האמת המוסרית, המוחלטת והיציבה. כל ניסיון להוכיח בהגיון אנושי שהטוב הוא טוב והרע הוא רע, נכשל בהוכחה שכנגד".

לשכל האנושי יש קושי להציב עולם ערכי. לכל אדם יש דעות אחרות, המביאות אותו לידי סולם ערכים השונה מחבירו. אמנם כולנו נבראנו בצלם אלוקים, וכל אדם ישר הוא בעל מצפון ומרגיש מחויבות מוסרית באופן טבעי. אבל מהי בדיוק מחויבות מוסרית? בזה ישנם דעות רבות...